

Ударът не беше силен; беше обаче неочакван. И дойде от страна, която му изглеждаше по-защитена от другите. 509 го усети като удар в стомаха, идващ от земните недра. Същевременно воят извън лагера бе пронизан от остро металическо свистене, което стремително се усилваше, напомняше звук на сирени и все пак бе коренно различно. 509 не знаеше кое беше първо: ударът от земята или свистенето и последващият трясък – но знаеше, че и двете бяха липсвали при предишните въздушни тревоги, а когато всичко се повтори, по-близо и по-силно, над и под него, вече разбра какво е: за пръв път самолетите не бяха отлетели по-нататък. Те бомбардираха града.

Земята отново се разтресе. 509 имаше чувството, че го шибат подземни гумени палки. Изведнъж се окопиха. Смъртната умора се беше разсеяла като дим, увлечен от вихрушка. Всеки тласък от земята беше и тласък в мозъка му. Още някое време полежа неподвижно – ала после, почти несъзнателно, протегна предпазливо ръка напред и повдигна палтото от лицето си, колкото да види какво става долу в града.

В същия миг гарата бавно и като на игра се разглоби и се вдигна във въздуха. Гледката бе едва ли не възхитителна: златният купол прелетя грациозно над дърветата в градския парк и изчезна зад тях. Тежките експлозии сякаш нямаха абсолютно нищо общо с това – всичко се развиваше твърде бавно и грохотът на зенитната артилерия потъваше в тях досущ джавкане на териер, заглушено от басовия лай на голям дог. При следващия мощен трус едната камбанария на църквата „Св. Катарина“ започна да се накланя. И се срути много бавно, а докато се срутваше, полека-лека се разпадна на парчета – като че ли всичко се случваше на забавен кадър, а не в реално време. Между сградите, подобно на гъби, никнеха гейзери от дим. 509 все още нямаше усещане за разруха: невидими великани си играеха долу, нищо друго. От комините в незасегнатите квартали все така мирно и кротко се точеше пушек; реката както и преди отразяваше облаците; облачетата от зенитните оръдия осейваха небето, сякаш то беше просто възглавница и шевовете ѝ се пукаха, а от процепите се сипеха сивкави валма памук.

Една от бомбите падна извън града, в ливадите, които се простираха по склона към лагера. 509 все още не изпитваше страх; всичко това беше твърде далече от тесния свят, който единствено познаваше. Страх се изпитваше от запалена цигара, допряна до очите или тестисите, от седмиците в бункера на глада, каменен ковчег, в който не можеше нито да се стои, нито да се лежи, от гимнастическата коза, върху която смазваха бъбреците от бой; от помещението за изтезания в лявото крило до портала – от Щайнбреноер, от Бройер, от лагерфюрера Вебер – но дори това беше вече поизбледняло, откакто го бяха изпратили в Малкия лагер. Човек трябваше да стисне зъби и да забрави бързо, за да събере сили и да продължи живота си. Освен това самият концлагер „Мелерн“ се беше поуморил след десетте години мъчения – даже на новодошлия, преливащ от идеали есесовец с времето му дотягаше да измъчва скелети. Не бяха държеливи и не реагираха задоволително. Старият патриотичен жар се разгаряше отново само когато

пристигаха здрави, способни да понасят болка попълнения. Тогава нощем пак се дочуваха познатите писъци, а есесовците изглеждаха малко по-оживени, като след хубава порция свинско печено с картофи и червено зеле. Пък и с течение на войната лагерите в Германия бяха станали повече или по-малко хуманни. Общо взето, сега само умъртвяваха с газ, пребиваха от бой и разстрелваха затворниците или просто караха хората да работят до пълна изнемога и после ги обричаха на гладна смърт. А че се случваше да изгорят в крематориума и някой жив концлагерист, се дължеше по-скоро на преумора и на факта, че някои скелети дълго не даваха никакви признаци на живот, отколкото на зъл умисъл. Пък и това ставаше само когато чрез масови ликвидации трябваше на бърза ръка да се направи място за новите попълнения. Даже обричането на гладна смърт на нетрудоспособните в „Мелерн“ не се практикуваше по твърде брутален начин; в Малкия лагер все се намираще по нещо за ядене, а ветерани като 509 бяха успели да счупят всякакви рекорди и да останат живи.

Бомбардировката изведнъж спря. Само зенитната артилерия продължаваше да бълва огън. 509 повдигна още малко палтото и видя най-близката картечна кула. Площадката беше празна. Погледна надясно, после наляво. И на другите кули нямаше постове. Всички есесовци бяха слезли и се бяха скрили на сигурно място; до казармите имаше стабилни бомбоубежища. 509 отметна нацяло палтото и припъзля до бодливата тел. Подпря се на лакти и вперил очи в долината.

Градът гореше от всички страни. Онова, което преди малко приличаше на игра, междуременно се бе превърнало в реалност: огън и разруха. Димът, жълт и черен, досущ огромно мекотело на унищожението се беше загнездил в улиците и поглъщаше сградите. Прорязваха го пламъци. От гарата изригна мощен стълб от искри. Разрушената камбанария на „Св. Катарина“ припламна и огнените езици, подобно на бледи светкавици, се плъзнаха нагоре по нея. А отзад безгрижно, все едно нищо не се беше случило, в цялото си величие се извисяваше златното слънце и всичко изглеждаше едва ли не тайнствено: небето с неговата синева и белота си оставаше ясно както преди, а горите и възвишенията околоръст спокойно и безучастно се къпеха в меката светлина – сякаш само градът бе прокълнат от неведома, мрачна присъда. 509 продължаваше да се взира в долината. Беше забравил за всякаква предпазливост и не откъсваше очи от ставащото долу. Града беше виждал единствено през бодливата тел и никога не бе ходил там; но за десетте години, прекарани в лагера, той беше станал за него повече от обикновен град.

В началото градът бе почти непоносимият символ на изгубената свобода. Ден след ден се взираше в него – съзерцаваше безгрижния му живот, когато след специалитета на лагерфюрера Вебер едва можеше да пълзи; гледаше неговите църкви и сгради, когато висеше на кръста с изкълчени ръце; наблюдаваше белите лодки по реката и автомобилите, пътуващи към пролетта, докато пикаеше кръв от смазаните си бърбери; очите му пареха, докато го гледаше; истинско мъчение беше да го гледа, още едно мъчение освен другите в лагера.

И тогава постепенно намрази града. Времето минаваше, а там нищо не се променяше, независимо от ставащото тук горе. Всеки ден пушекът от готварските печки продължаваше да се вие нагоре, безразличен към дима от крематориума – спортните площадки и парковете се огласяха от весела глъчка, докато в същото време стотици измъчени същества издъхваха на лагерния дансинг; всяко лято тълпи от предвкусащи приятната почивка хора се отправяха от него към горите, докато колоните от концлагеристи мъкнеха от каменоломните телата на своите умрели и убити другари по съдба. Мразеше го, защото мислеше, че и той, и другите затворници са забравени завинаги от него.

Накрая угасна и омразата. Борбата за коричка хляб стана по-важна от всичко останало – както и съзнанието, че омразата и спомените са в състояние да прекършат податливия „аз“ не по-зле от болката. 509 се беше научил да се капсулира, да забравя и да не се интересува от нищо друго, освен от голото оцеляване до следващия час. Градът му беше станал безразличен и непромененият му образ беше вече само смътен символ на съзнанието, че и неговата съдба никога няма да се промени.

Сега градът гореше. 509 усети, че ръцете му треперят. Опита се да се овладее, ала не успя; треперенето се засили. Внезапно всичко в него се разпадна и скъса. Главата го болеше, сякаш бе куха и някой барабанеше отвътре.

Затвори очи. Не искаше това. Не искаше да се възродят старите надежди. Беше ги стъпнал и погребал. Плъзна ръце по земята и зарови лице в тях. Не го беше грижа за града. Не искаше да го е грижа. Искеше и занапред равнодушно да усеща слънчевите лъчи по мръсния пергамент от кожа, опънат върху черепа му, искаше да диша, да пука въшки, да не мисли – както правеше от дълго време насам.

Не можеше. Треперенето не спираше. Претърколи се по гръб и се изтегна. Сега над него бе небето с облачетата от зенитните оръдия. Те бързо се различаваха и отплуваха, носени от вятъра. Известно време полежа така, но в един момент почувства, че това е непоносимо. Небето се превърна в синьо-бяла бездна, към която сякаш се бе устремил. Обърна се и седна. Не погледна повече към града. Погледна към лагера – за пръв път, все едно очакваше помощ оттам. Бараките както и преди дремеха под слънцето. На дансинга четиримата все още висяха на стълбовете. Шарфюрер Бройер беше изчезнал, но от крематориума продължаваше да се издига дим; просто сега беше по-рехав. Или в момента изгаряха деца, или им бяха наредили да спрат работа.

509 се насили да наблюдава внимателно всичко това. То бе неговият свят. Не беше улучен от бомба. Беше пред очите му, неумолим както винаги. Единствено той господстваше над него; онова долу, отвъд бодливата тел, не го засягаше. В същия миг зенитната артилерия млъкна. Сякаш обръчът от шум, който дотогава го стягаше, се разкъса. За секунда си помисли, че само е сънувал и току-що се е събудил. Рязко се обърна.

Не беше сънувал. Градът си беше там и гореше. Имаше талази дим и разруха и ето че това въпреки всичко някак си го засягаше. Не можеше да разпознае какво е поразено, виждаше само пушека и огъня, останалото се размиваше пред погледа

му, пък и му беше все едно: градът гореше, градът, който му се струваше неизменен, неизменен и нерушим като лагера.

Стресна се. Изведнъж му се стори, че картечниците от всички кули са насочени срещу него. Бързешком се озърна. Нямахше нищо подозрително. Кулите си оставаха безлюдни. По улиците също не се мяркаше жива душа. Това обаче не го успокои – безпаметен страх внезапно го стисна за гърлото и го разтърси. Не искаше да умре! Не и сега! Сега вече не! Трескаво грабна дрехите и запълзя към бараката. Омота се в палтото на Лебентал и простена, изруга и го издърпа изпод коленете си, и продължи да пълзи, трескаво обзет от силна възбуда и объркан – сякаш бягаше и от нещо друго, а не само от смъртта.